

Luzsicza István

Lét- és egyéb bizonytalanságok

Karcsú könyv Csereknó Gábor harmadik kötete: a tizenhárom novella nem ölel fel hetven oldalt sem, s bár a fizikai és az irodalmi súly közötti összefüggésre még nem születtek megoldóképletek, attól még tény: furcsa érzés kézbe venni e – szinte – füzetkét.

Némi különlegesség-érzetet már a semleges címválasztás is ad az olvasónak, amely éppen a különlegesség hiányából adódik – hiszen van-e könyv, amely ne megfigyelésekre támaszkodna, s ne bárminek is a feljegyzése lenne? Ugyanakkor az általánosító cím egyáltalán nem hazudik – bár eddigi recepciójából leszűrhető, hogy tévesen akár kémhistóriákra, pártállami ügynökökre, vagy akár naplóbejegyzésekre is lehet asszociálni –, ugyanis az író teljesen kívülállóként, bármiféle ítélettől vagy véleményétől mentesen jegyzi fel és őrzi meg (anti)hősei történeteit.

Ez már megfigyelhető a terjedelmesebb indítódarab, az Ébredzem soraiiban is, melynek abszurd misztikuma, ha fel nem is fejthető teljesen, az érdeklődést felcsigázza, a folytatásban azonban az álláskeresési keservekkel operáló, szintén hosszabb Életszakasz már nélkülözi az innovációt, s ezzel megelőlegezi mind az újszerű elgondolások és meglepő megoldások hiányát, mind a későbbi kevéssé változatos témaválasztást, noha az ezt követően folyamatosan érkező rövidebb írásokat felvezető Arditi még érdekesen von párhuzamot marginális magyar sorsok között egy fiktív francia filmsztáron keresztül.

Az alkotói neutralitás ekkorra már jól kivehetően nemcsak úgy mutatkozik meg, hogy a szerző nem foglal állást e sorsokat illetően, hanem főleg azért, hogy mások se: szereplői – az írói narrációval operáló három szöveg kivételétől eltekintve – monológokat mondanak fel, láthatatlan, legfeljebb csak elképzelhető közönségnek, ahonnan viszont nem érkezik visszacsatolás, s csupán hébe-hóba, kontúrosan rajzolódik ki a hallgatóság kiléte. Az interakció feltűnő hiánya viszont – bár a semlegesség megőrzését szolgálja – már nyomasztóvá válik azzal, hogy a magányérzet mellett önzést és mások iránti érzéketlenséget is sejtet, olyannyira nem látszódik a csereknói alakok életnek más biztos szereplője önmagukon kívül abból, amint állandó jelleggel és állandó reménytelenséggel munkát, párkapcsolatot, albrétet, öntudatlanul is valamiféle stabilitást keresnek, egyszerűbben fogalmazva: ahogyan szimplán csak élni, megélni, túlélni próbálnak. Mindez azonban – bár nyilvánvaló az empátiára törekvés, valamint a szándék ennek felkeltésére az olvasóban – idegenné teszi e hősiességtől mentes hősokeket, akik nem is különösebben mutatnak igyekezetet ezt feloldva beengedni saját kulisszáik mögé: a rövidke, tárcszerű írások erre nem adnak helyet és módot. Így viszont nem vagy csak alig jutunk vissza bárminemű előzményekhez, felületesen ismerünk meg önmagukkal szemben is felületes, minimális önvizsgálatra is képtelen figurákat: a Sláger vagy a Nem bírom című opuszok – más alapállású és más életfázisban lévő – női alakjaiból visszatükröződő vegetatív fogyasztói ösztönként már-már egyfajta irodalmi Mónika-show-t nyújtanak, akik ép-

pen annyira részvételtől vagy szórakoztatóak, mint nevezett tévéműsorban a lelki-szellemi nyomorukkal egyszerre nevetséges és elrettentő módon házalók.

Ezzel természetesen nem az ábrázolt magánvilágok megléte, jelenlévősége kérdőjeleződik meg, nem is a keserű valós alapok, melyre a kötet építkezik, azonban a pénztelenség, társtalanság, állástalanság, otthontalanság és egyéb fosztóképzős jellemzők mentén leírható peremvidékek közege ilyen szűk terjedelemben és dózisban is töménnyé válik, mely elől Cserenkó láthatóan nem tud, s igazából nem is akar kitérni. Így, noha az elhibázott életek és léthelyzetek mellé nem társul semmiféle szájbarágás, morális kioktatás, az olvasó nagyon hamar eljut oda, hogy az idegenként megrajzolt és kívülállásukat megőrző figurákkal már nehezen tud mit kezdeni, még feléjük együttérzést mutatni sem, nem hogy bármilyen módon azonosulni velük.

S mire magunkban arra a következtetésre jutunk, hogy ezúttal nem a közmondásos kevesebb lett volna több, hanem igenis a több, máris elérünk konzekvenciánk kézzelfogható igazolásához, a kötet csúcspontjához, egyben legtöbb oldalszámot magáénak tudó novellájához. A szemmozgások szabadok ugyan nem mutat mást az addigi – és későbbi – tematikához és eszköztárhoz képest, ám a két munkanélküliség között zajló, benne egy alkalmiból véletlenszerűen hosszabbá váló, bár sekélyesen maradó társkapcsolatot bemutató történet sodródó, rezignált főhősének sorsába a figyelmet végig lekötő, lendületes textus révén a korábbiaknál jobban és több okkal tudunk behelyezkedni.

A hasonló folytatás ígérete azonban nem teljesül, az ismét megrövidülő írások mint impresszió túl konkrétak, mint közlendő tartalom keveset mondanak, önmagukon túl nem mutatónak bizonyulnak. Az Aluljáróérzés még kissé meghökkenti az olvasót, de a vakot játszó koldus és a szemorvos találkozásában rejlő groteszk poén, tragikomikus csattanó kiaknázása sem mélyül el igazán, a Combino pedig a villamoson potyázó utas félelmeivel és üres erkölcsi dilemmájával már maga a nadír, ahol nincs minek rezonálnia. A kötet az Utcai című novellával végződik, ám a végét, mosdót kereső hajléktalan alakjának tárgyias leírása megint csak ismert, közhelyszerű pillanatkép – a záródarab éppúgy lehetne bárhol másutt a könyvben, akár a többi mű.

Nem jó szájjal tesszük le olvasmányunkat. Bár a bevezetőben feszegetett súlyok közötti párhuzamokra továbbra sincs érvényes szabály, de jelen esetben a külcsín és a belbecs között egyenes az arány, s a keveset eláruló cím mögött – a monológok kísérletezőkedve ellenére – a tényleges tartalom se mond többet; az írások kurta mivolta nem társul tömör lényegiséggel, a görbének szánt tükör nem mutat új képet, s nem tárja fel e szubvalóságok színét és visszaját: se reményt nem csillant fel, se katarzist nem formál a tragédiákból, s még csak fel sem ráz a helyzetből fakadó fekete humorral, csupán a létnek az irodalmon túli területekről jól ismert instabilitásait skicceli fel – Cserenkó nem lépi át a maga legszűkebben vett személyes benyomásainak korlátait, megoldásaiban a könnyebb, egyszerűbb megoldások felé megy el.

A szövegében és ráfordított erőfeszítéseiben is takarékos kötet ezáltal hasonul az előzményeihez, így az életmű harmadik darabjaként is indulásra emlékeztető könyv marad, esetlegesen küszködve kikötője környékén az útra kelés nehézségeivel, útját még nem lelve, miközben már a nyílt vizek felé igyekezne – pedig a magány, létbizonytalanság, empátia középpontba állítása, azok nagyobb formákba rendezése, a piszkozatszerű részletek helyetti mélyebb és cselekményesebb ábrázolás már most is mutat olyan jeleket, amellyel a szerzőnek – még csak a spanyolviaszt sem feltalálva, mindössze önmaga határait meghaladva, az energia, ötlet gyűjtését és szükségszerű felhasználását meg nem spórolva – a célba érésre, behajózásra is meglehet a maga reménye és esélye.

(Cserenkó Gábor: Egy megfigyelő feljegyzései, Hungarovox Kiadó, 2018)